

11

th National Conference on Watershed Management Sciences and Engineering of Iran

Participatory Development in Watershed Management

۱۳ فروردین لغایت ۲۲ دی‌ماه ۱۳۹۵
April 19-21, 2016

بررسی مسائل اقتصادی و اجتماعی طایفه عشایری عرب طاهری طبس

و ارائه راهبرد مدیریتی مناسب

حمیده افخمی^۱، حسین ملکی نژاد^۲، جواد چزگی^۳، مژده محمدی خوشویی^۴

چکیده

عشایر، جامعه‌ای مولد هستند که خصوصیت‌های اجتماعی، فرهنگی و شیوه سکونت ویژه‌ای دارند و از نظر اقتصادی، درآمد اصلی عشایر به دام و دامداری وابسته است. بطوریکه بررسی مسائل اقتصادی و اجتماعی عشایر جهت ارائه راهبردی مناسب می‌تواند حائز اهمیت باشد. این تحقیق بر اساس مدل تحلیلی SWOT انجام گرفته است. ابتدا با بازدید از منطقه و تهیه پرسشنامه‌ها نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای منطقه تعیین گردید. سپس ماتریس عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) تهیه و جهت امتیازدهی (طیف لیکریت) به کارشناسان و بومیان منطقه ارائه گردید. پس از تعیین ضریب تاثیر (ضریب نهایی) عوامل در ماتریس‌ها، راهبرد (استراتژی) حداقل- حداکثر WO تعیین گردید. این راهبرد نوع دوم راهبردها از ترکیب فرصت‌ها و نقاط ضعف می‌باشد. یعنی از ترکیب عوامل این دو بخش، راهبرد متناسب با آن طراحی می‌شود که در این حالت هدف این است که با بهره جستن از فرصت‌ها، نقاط ضعف را کاهش یا از بین برد. در ادامه شش راهکار از تلفیق عوامل داخلی و خارجی مشخص شد، که جهت تعیین راهکارهای موثر از ماتریس QSPM استفاده شد که دو راهکار با حداکثر امتیاز ۲۰ که شامل ۱- توجه دولت به مناطق محروم و عشایر منطقه و تاسیس مراکز بهداشتی، فرهنگی، رفاهی، ارتباطی و مراکز خرید و فروش و ۲- ارائه برنامه‌ای جامع برای یکجا نشینی عشایر و عواقب بعد از آن، با بالاترین امتیاز بهترین راهکار شناخته شدند. چون اعمال تمام راهکارها در یک زمان امکان ندارد به اولویت‌بندی پرداخته می‌شود و این دو راهکار بسیار ضروری است.

کلمات کلیدی: مسائل اقتصادی و اجتماعی، مدل SWOT، ماتریس QSPM، عشایر عرب طاهری.

مقدمه

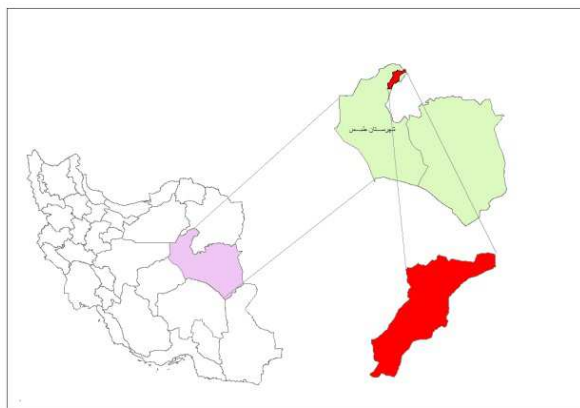
عشایر، جامعه‌ای کوچ‌نشین هستند که از نظر اقتصادی، درآمد اصلی آنها وابسته به دام و دامداری می‌باشد و برای بهره‌گیری از مراتع و امکانات زندگی، از مکانی به مکان دیگر کوچ می‌کنند. این شیوه در گذشته بسیار سازگار با محیط طبیعی بوده است. هم زمان با گرم شدن هوا و رویش گیاهان مرتع عشایر نیز به تدریج در حد فاصل قشلاق تا ییلاق با حرکتی آرام جابجا می‌شدند. این حرکت با رویش گیاهان و تکمیل مراحل فنولوژی آنها منطبق بوده است. در این شرایط گیاهان مرتع فرصت کافی برای رویش و زادآوری داشتند، و کوچ عشایر نه تنها منجر به آسیب به مرتع و پایداری آن نبوده بلکه موجب تحریک گیاهان و بهسازی مراتع بوده است. با تغییرات اجتماعی و اقتصادی و توسعه جمعیت روستایی، رقابت شدید بین عشایر و دامداران روستایی در بهره برداری از مراتع بوجود آمد و منجر به بروز مسائلی چون تغییر کاربری مراتع در ییلاق و قشلاق و میان بندها، افزایش جمعیت عشایر و روستائیان متکی به درآمد دام و مرتع شد. علاوه بر این خشکسالی‌ها و تغییرات اقلیمی و بسیاری اتفاقات دیگر عرصه را بر عشایر تنگ نموده است (مهندسین مشاور ره پویان سبز ایساتیس، ۱۳۹۱). فقر مادی و فرهنگی، بیکاری، خشکسالی، کمبود منابع انرژی و امکانات سوخت-رسانی، کمبود علوفه، توسعه ناپایدار کشاورزی و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع پایه تولید و دخل و تصرف‌های غیر فنی در گردش آب یک حوزه آبخیز (جوادی، ۱۳۸۳) خسارات جبران ناپذیری را بیکره جوامع روستایی و عشایری وارد کرده است. از آنجا که بیشترین تخریب و بهره‌برداری‌های غیراصولی از منابع پایه در طول سالین گذشته از سوی آبخیزنشینان صورت گرفته و نیروی انسانی و اعتبارات دولتی نمی‌تواند پاسخگوی نتایج منفی ناشی از این اقدامات باشد، طرح جامع منابع طبیعی در حوزه‌های آبخیز به عنوان تنها راه مدیریت صحیح و موفق حوزه‌ها پذیرفته شده است (رحیمی و همکاران، ۱۳۸۹). مشارکت بهره برداران در طرح‌های آبخیزداری

امری ضروری بوده و سهم مهمی در موفقیت پروژه‌ها دارد. امروزه نقش مشارکت مردم در امر اصلاح، احیاء و مدیریت منابع طبیعی مورد توجه سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور می‌باشد. استفاده بهینه و مناسب از منابع آبخیز بدون در نظر گرفتن معیارها و مسایل اقتصادی و اجتماعی، امکان پذیر نخواهد بود. در اکثر برنامه‌های مدیریتی سعی بر این است که اقدامات اجرایی دارای توجیه اقتصادی بوده و با پذیرش مردم همراه باشد. یکی از دلایل شکست برنامه‌های مدیریتی در سطح آبخیز عدم پذیرش فعالیت‌ها از جانب آبخیزنشینان است. در رویکرد ارزیابی و مدیریت یکپارچه آبخیز توجه به سلامت اقتصادی و اجتماعی جامعه آبخیزنشین ضروری است (سعدالدین، ۲۰۰۶). آنچه امروزه با عنوان توسعه در جوامع مختلف مطرح بوده، توسعه انسانی است که از دهه ۱۹۹۰ تاکنون در کانون توجه جوامع قرار گرفته و دستیابی انسان‌ها به بهترین زندگی را هدف خود می‌داند. شاخص توسعه انسانی در پی اندازه‌گیری سه ظرفیت اساسی کسب دانش، دسترسی به امکانات مادی لازم برای یک زندگی بهتر و برخورداری از عمر طولانی توأم با سلامتی است. این شاخص برای اندازه‌گیری ظرفیت اول از نرخ باسوادی بزرگسالان براساس دو سوم ارزش کلی و نرخ ترکیبی ثبت نام در مقاطع مختلف تحصیلی بر اساس یک سوم ارزش کلی و برای اندازه‌گیری ظرفیت دوم از قدرت خرید واقعی افراد و برای اندازه‌گیری ظرفیت سوم از امید به زندگی در بدو تولد استفاده می‌کند (Ogwang, 1994). همانطور که در مطالعات انجام شده در داخل و خارج کشور مشهود است بررسی مسایل اقتصادی و اجتماعی یک حوزه آبخیز بسیار ارجح‌تر از بخش‌سازهای آن می‌باشد. در این تحقیق نیز سعی بر آن است تا با مطالعه عشایر طایفه عرب طاهری به ارائه راهبردهای مناسب مدیریتی در راستای بهبود شرایط زندگی آنها پرداخته شود.

مواد و روش‌ها

عشایر طایفه عرب طاهری جزو طوایف کوچ رو به شمار می‌روند، و محل کوچ قشلاقی آنها در قسمت شمال شرقی بخش دستگردان شهرستان طبس و در فاصله حدود ۷۰ کیلومتری مرکز بخش است، و همچنین محل ییلاق این طوایف بخشی از استان خراسان رضوی می‌باشد که مطالعه در محدوده گود طاهری یعنی محل قشلاق این عشایر در شهرستان طبس صورت گرفته است. این طایفه در گذشته بیشتر در آبادی‌های گود طاهری و چاه مسافر ساکن بودند؛ اما در حال حاضر، آبادی گود طاهری به علت تخریب شدید مراتع اطراف آن و بیابانی شدن منطقه و نیز هجوم شن‌های روان خالی از سکنه شده و اهالی آن در سایر محلات پراکنده شده و یا مهاجرت کرده‌اند. موقعیت ۳۴ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمال و ۵۷ درجه و ۸ دقیقه تا ۵۷ درجه و ۵۸ دقیقه طول شرقی واقع شده است. مساحت منطقه مورد مطالعه حدود ۱۲۵۱۱۶ هکتار است. مهمترین مراکز جمعیتی در این منطقه مطالعاتی شامل آبادی‌های چاه مسافر، کل حوض‌ها، چاه شور، چاه پیوم، کال عبدالغنی، انجیره، و کربلایی اسدالله است (شکل، ۱).

شکل ۱- شماتیک منطقه مورد مطالعه

مدل تحلیلی SWOT:

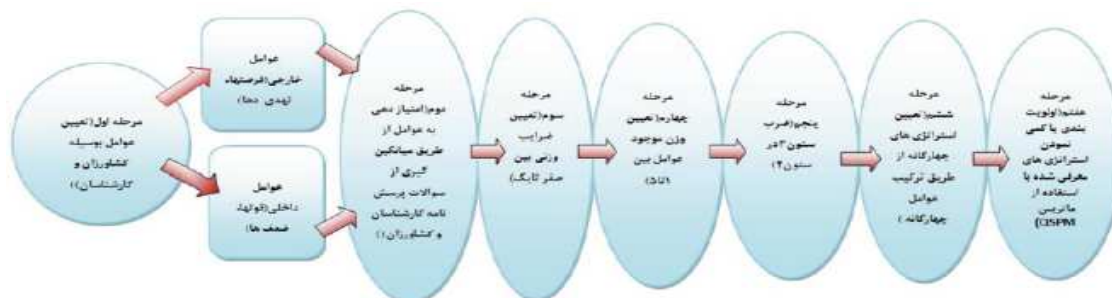
مدل تحلیلی SWOT، مدلی از سری مدل‌های تصمیم‌گیری است که در جهت تعیین استراتژی و راهبرد بلند مدت یا کوتاه مدت و ایجاد تصمیمات بزرگ و کلیدی در باب مسائل و موضوعات مختلف، طراحی شده است. این مدل می‌تواند برای یک سازمان، شرکت یا برای یک منطقه جغرافیایی خاصی و یا موضوع و مسئله‌ای که در واقع به نوعی با آن درگیر هستیم، طراحی شود و در واقع کار اصلی آن تعیین راهبرد برای بهبود کارایی یا وضعیت می‌باشد. این مدل، ابتدا در جهت تعیین پتانسیل و ظرفیت یک موضوع و یا یک مکان، عوامل درونی و بیرونی موثر بر آن را بررسی کرده و سپس با استفاده از این نتایج، راهبردهای مختلف در جهت ایجاد تصمیمات و پیش‌بینی‌ها و راهکارهایی برای بهبود آن مکان یا موضوع تعیین می‌نماید. برای هر موضوع یا هر مکان، عوامل مختلفی در نحوه کیفیت عملکرد آن تاثیر می‌گذارد. این عوامل عموماً در دو دسته از عوامل جای می‌گیرند:

عوامل درونی: عواملی هستند که در درون خود سیستم یا منطقه وجود دارند و در تعیین وضعیت منطقه موثر می‌باشند. در مدل SWOT، عوامل درونی شامل نقاط قوت (Strengths) و نقاط ضعف (Weaknesses) یک سیستم یا سازمان یا منطقه می‌باشند. شناسایی نقاط قوت، راه تقویت سیستم را آشکار کرده و در کنار آن، شناسایی نقاط ضعف، باعث می‌شود که از این نقاط ضعف به نفع نقاط قوت استفاده شود.

عوامل بیرونی: عواملی هستند که از کنترل منطقه خارج بوده و از بیرون بر سیستم اثر می‌گذارند. به نوعی مرتبط به فرآیندهایی است که در خارج از محدوده آن منطقه به وقوع می‌پیوندد. عوامل بیرونی شامل فرصت‌ها (Opportunities) و تهدیدها (Threats) می‌باشند. یعنی عواملی از بیرون به عنوان یک فرصت تلقی می‌شوند که می‌توانند در جهت پیشرفت یک منطقه موثر باشند و از طرفی چه عواملی یک تهدید محسوب شده که برای منطقه خطرناک است که باید از آن دوری کرد و آنرا به فرصت تبدیل کرد.

روش کار مدل SWOT:

بر اساس پرسشنامه‌ها، عوامل درونی و بیرونی تعیین گردیده، ارزش و یا ضریب می‌گیرد. برای کمی کردن پرسشنامه، این شاخص‌ها و عوامل را از عدد ۱ تا ۵ (طیف لیکرت) بر اساس میزان ارزش آنها رتبه‌بندی کرده و در نهایت با ضرب رتبه در ضریب، ارزش نهایی هر عامل تعیین می‌شود. جمع ارزش‌ها و نمرات، ارزش نهایی هر یک از عوامل چهارگانه (نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها) را محاسبه می‌کند (شکل ۲) (فال سلیمان و صادقی، ۱۳۹۲). در نهایت ضریب نهایی چهارگانه وارد نمودار مدل SWOT می‌شود که این نمودار دارای چهار نوع راهبرد مختلف برای موضوع یا سازمان یا منطقه مورد مطالعه می‌باشد. این راهبردها ترکیبی از عوامل مختلف می‌باشد. در نهایت با استفاده از ارزش نهایی هر یک از عوامل چهارگانه، در یک محور مناسبترین راهبرد تعیین می‌شود (رحمانی، ۱۳۸۹: مولائی هاشمینی و زاهدی دافچاهی، ۱۳۸۹).

شکل ۲: مراحل و چگونگی انجام پژوهش در مدل SWOT (فال سلیمان و صادقی، ۱۳۹۲)

یازدهمین همایش ملی علوم و مهندسی آبخیزداری ایران

توسعه مشارکتی در مدیریت حوزه‌های آبخیز

11

th National Conference on Watershed Management Sciences and Engineering of Iran

Participatory Development in Watershed Management

۱۳ فروردین لغایت ۲۲ دی‌ماه ۱۳۹۵
April 19-21, 2016

نتایج و بحث

تمامی نتایج کیفی و کمی به‌دست آمده شامل جداول، شکل‌ها، منحنی‌ها و توضیحات علمی مربوطه در این قسمت ارائه شود. شکل‌ها با کیفیت مناسب و با متن فارسی ارائه شود. جداول نیز به‌صورت وسط چین و فارسی نویسی ارائه شود. عناوین شکل‌ها و جداول کامل و گویا باشد. نتایج به‌دست آمده در این قسمت با توجه به هدف بررسی و یافته‌های سایر پژوهش‌ها، تجزیه و تحلیل شود. ضمناً توصیه‌ها و پیشنهادهای لازم برای انجام بررسی‌های بعدی نیز ارائه شود.

نتایج

در این تحقیق پس از بازدیدهای انجام شده و پرسشنامه‌های تهیه شده (۱۳ پرسشنامه) از کارشناسان برای هر یک از زیر عوامل (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها) ۱۰ نوع گزینه تعیین گردید. در ادامه بر اساس نظر کارشناسان با استفاده از طیف لیکریت ضریب نهایی (میزان تاثیر) این گزینه بدست آمد (جدول ۱ تا ۴).

جدول ۱- نقاط قوت منطقه مورد مطالعه

مهمترین عوامل داخلی	ضریب لیکرت	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	رتبه	ضریب نهایی
قوت‌ها					
S ₁ - همت و همکاری زیاد در طایفه	۳	۶۰	۰.۰۹	۴	۰.۳۸
S ₂ - وجود مراتع خوب و شرایط آب و هوایی بهتر در بیلاق	۴	۸۰	۰.۱۳	۳	۰.۳۸
S ₃ - وجود زمین‌های کشاورزی و پس چر برای دام‌ها در بیلاق	۴	۸۰	۰.۱۳	۳	۰.۳۸
S ₄ - دسترسی آسان تر به بازار خرید و فروش در بیلاق	۳	۶۰	۰.۰۹	۳	۰.۲۸
S ₅ - بهره برداری از محصولات فرعی (آغوزه و زیره ...)	۴	۸۰	۰.۱۳	۳	۰.۳۸
S ₆ - وجود مراتع با سامان عرفی در قشلاق	۳	۶۰	۰.۰۹	۴	۰.۳۸
S ₇ - وجود نیروی جوان و کار آمد	۲	۴۰	۰.۰۶	۲	۰.۱۳
S ₈ - زمان بندی مناسب برای ورود و خروج دام از مراتع	۳	۶۰	۰.۰۹	۲	۰.۱۹
S ₉ - پتانسیل صنایع دستی و کارهای جانبی دیگر	۲	۴۰	۰.۰۶	۳	۰.۱۹
S ₁₀ - تمایل به یکجا نشینی	۴	۸۰	۰.۱۳	۴	۰.۵۰
جمع		۶۴۰	۱۰۰		۳.۱۶

جدول ۲- نقاط ضعف منطقه مورد مطالعه

ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	ضریب لیکرت	مهمترین عوامل داخلی
					ضعف‌ها
۰.۳۵	۴	۰.۰۹	۶۰	۳	W ₁ - نبود امکانات فرهنگی و بهداشتی
۰.۳۵	۳	۰.۱۲	۸۰	۴	W ₂ - نبود سامان عرفی در منطقه بیلاق
۰.۲۶	۳	۰.۰۹	۶۰	۳	W ₃ - نزاع و درگیری فیزیکی با روستائیان منطقه بیلاق
۰.۳۵	۴	۰.۰۹	۶۰	۳	W ₄ - افزایش مهاجرت بدلیل بیکاری و اقتصاد ضعیف
۰.۲۶	۳	۰.۰۹	۶۰	۳	W ₅ - نبود بازار خرید و فروش در منطقه قشلاق
۰.۵۹	۴	۰.۱۵	۱۰۰	۵	W ₆ - کمبود منابع آبی مناسب و کافی
۰.۱۸	۲	۰.۰۹	۶۰	۳	W ₇ - پایین بودن سطح سواد در طایفه
۰.۲۶	۳	۰.۰۹	۶۰	۳	W ₈ - نبود متصدی امور (شورا ..)
۰.۳۵	۳	۰.۱۲	۸۰	۴	W ₉ - عدم وجود شغل‌های متنوع و درآمدزا
۰.۲۶	۳	۰.۰۹	۶۰	۳	W ₁₀ - کاهش توان مراتع و به دنبال آن کاهش دام و تولید
۳.۲۴		۱.۰۰	۶۸۰		جمع

جدول ۳- فرصت‌های منطقه مورد مطالعه

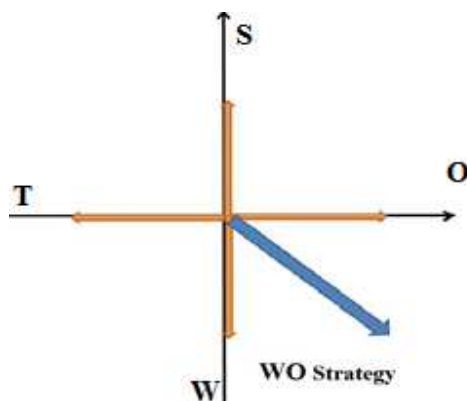
ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	ضریب لیکرت	مهمترین عوامل خارجی
					فرصت‌ها
۰.۳۶	۴	۰.۰۹	۶۰	۳	O ₁ - افزایش امنیت در منطقه با وجود عشایر
۰.۳۶	۳	۰.۱۲	۸۰	۴	O ₂ - توانایی جذب توریست (از جمله کویر نوردی)
۰.۲۷	۳	۰.۰۹	۶۰	۳	O ₃ - تشکیل تعاونی جهت بهره برداری بهتر
۰.۴۸	۴	۰.۱۲	۸۰	۴	O ₄ - ارائه منابع آبی با کیفیت
۰.۳۶	۴	۰.۰۹	۶۰	۳	O ₅ - تعمیر و ساخت راه‌های ارتباطی
۰.۱۸	۲	۰.۰۹	۶۰	۳	O ₆ - ساخت سازه‌های بهداشتی و فرهنگی
۰.۶۱	۴	۰.۱۵	۱۰۰	۵	O ₇ - تعیین مکان‌های مناسب یکجا نشینی
۰.۰۹	۱	۰.۰۹	۶۰	۳	O ₈ - حفظ منابع و ذخایر ژنتیکی و حفظ دام‌های بومی مقاوم
۰.۱۸	۳	۰.۰۶	۴۰	۲	O ₉ - بازار یابی برون منطقه ای برای محصولات
۰.۳۶	۴	۰.۰۹	۶۰	۳	O ₁₀ - استفاده از انرژی‌های نوین
۳.۲۹		۱.۰۰	۶۶۰		جمع

جدول ۴- تهدیدهای منطقه مورد مطالعه

ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	ضریب لیکرت	مهمترین عوامل خارجی	تهدیدها
۰.۵۴	۴.۰۰	۰.۱۴	۱۰۰.۰۰	۵		T ₁ - خشکسالی و کمبود منابع آب
۰.۲۴	۳.۰۰	۰.۰۸	۶۰.۰۰	۳		T ₂ - مهاجرت زیاد قشر فعال
۰.۳۲	۳.۰۰	۰.۱۱	۸۰.۰۰	۴		T ₃ - سیاست های ضعیف دولت در برابر محصولات دامی
۰.۱۶	۲.۰۰	۰.۰۸	۶۰.۰۰	۳		T ₄ - پیش خرید محصولات به دلیل کمبود سرمایه کافی
۰.۱۶	۲.۰۰	۰.۰۸	۶۰.۰۰	۳		T ₅ - عدم مدیریت در نوع و تعداد دام منطقه
۰.۳۲	۴.۰۰	۰.۰۸	۶۰.۰۰	۳		T ₆ - عدم وجود راه های ارتباطی
۰.۳۲	۳.۰۰	۰.۱۱	۸۰.۰۰	۴		T ₇ - عدم توجه قرار دادن فرهنگ و شغل عشایر
۰.۲۴	۳.۰۰	۰.۰۸	۶۰.۰۰	۳		T ₈ - کاهش توان مراتع و افزایش فرسایش
۰.۳۲	۳.۰۰	۰.۱۱	۸۰.۰۰	۴		T ₉ - عدم ارائه علوفه و تجهیزات بهداشت دام
۰.۵۴	۴.۰۰	۰.۱۴	۱۰۰.۰۰	۵		T ₁₀ - افزایش بیکاری، تورم و فقر در کشور و منطقه
۳.۱۹		۱.۰۰	۷۴۰.۰۰			جمع

پس از تعیین ضریب نهایی بر اساس نظرات کارشناسی به تعیین راهبرد (استراتژی) مناسب در منطقه پراخته شد. بدین صورت که بعد از جمع ضریب نهایی گزینه‌ها، ضریب نهایی زیرعوامل تعیین گردید و در ادامه وارد نمودار تعیین راهبرد گردید، که بر اساس این نمودار بهترین راهبرد، حداقل - حداکثر (WO) تعیین می گردد (شکل ۳). این راهبرد نوع دوم راهبردها از ترکیب فرصت‌ها و نقاط ضعف می‌باشد. یعنی از ترکیب عوامل این دو بخش، راهبرد متناسب با آن طراحی می‌شود که در این حالت هدف این است که با بهره جستن از فرصت‌ها، نقاط ضعف را کاهش داده یا از بین برد. این راهبرد را، راهبرد مینی مکس^۱ می‌نامند.

شکل ۳- نمودار تعیین راهبرد (استراتژی)

¹ . mini_max

اولویت بندی یا کمی نمودن راهکارهای معرفی شده با استفاده از ماتریس QSPM

راهبرد حداقل - حداکثر در مرحله قبل تعیین شد. بدین منظور از ترکیب گزینه‌ها بر اساس راهبرد تعیین، شش راهکار ارائه گردید، بدین منظور برای کمی نمودن راهکارها از ماتریس QSPM استفاده گردید به گونه‌ای که بر اساس کمیت حاصل، راهکارها مقایسه و اولویت بندی شدند. در واقع این تکنیک مشخص می‌نماید که کدامیک از مؤلفه‌های استراتژیک (راهکارهای) انتخاب شده، امکان پذیر و ضروری تر برای اجرا می‌باشد (جدول ۵).

جدول ۵- اولویت بندی استراتژی‌های معرفی شده با استفاده از ماتریس QSPM

امتیاز QSPM	امتیاز جذابیت	امتیاز لیکریت	عنوان راهکارها بر اساس اولویت	ردیف
۲۰	۴	۵	توجه دولت مناطق محروم و عشایر منطقه و تاسیس مراکز بهداشتی، فرهنگی، رفاهی، ارتباطی و مراکز خرید و فروش	۱
۲۰	۴	۵	ارائه برنامه ای جامع برای یکجا نشینی عشایر و عواقب بعد از آن	۲
۱۵	۳	۵	استفاده از شورا و مردم با اعتماد، با تجربه و با سواد جهت افزایش همبستگی اهالی و انجام امور اداری	۳
۱۲	۳	۴	ارائه الگوی مناسب جهت تقویت مراتع، تلفیق کشاورزی و دامداری جهت تنوع شغلی و درآمدزا	۴
۱۲	۳	۴	تشکیل تعاونی‌ها جهت استفاده بهینه از امکانات و تولیدات منطقه و طایفه	۵
۸	۲	۴	استفاده از پتانسیل هایگردشگری، صنایع دستی و انرژی‌های موجود در منطقه	۶

بحث و نتیجه گیری

همچنان که در جدول ۱ مشهود است تمایل به یکجا نشینی با ضریب نهایی ۰/۵ بیشترین امتیاز را گرفته است، که نشان از همدلی عشایر منطقه از تقاضای یکجانشینی می‌باشد. همچنین بر اساس بازدهی‌های منطقه دلایل تمایل به یکجانشینی را عدم درآمد زایی از کوچ بدلیل کاهش توان مراتع در اثر خشکسالی و چرای بیش از حد و نبود امکانات بهداشتی و آموزشی در صورت کوچ و زندگی عشایری بطوریکه بررسی امکانات بهداشت و درمان ۱۹ آبادی منطقه نشان می‌دهد که هیچکدام از آبادی‌ها دارای امکانات بهداشتی نبوده‌اند. و نحوه خدمات رسانی در زمینه بهداشت و درمان به صورت گشت‌های امدادی به فواصل زمانی ۱۰ و ۲۰ روز و بصورت نامنظم می‌باشد. نتایج جدول ۲ نشان داد که نبود منابع آب کافی بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده است که این نشان از کمبود شدید منابع آبی منطقه است و نشان می‌دهد عشایر این منطقه با محدودیت شدید آب مواجه هستند. از مهمترین ضعف‌های منطقه این گزینه تعیین شده است. بر اساس اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌های آبادی از تعداد ۱۹ آبادی مورد مطالعه تنها تعداد ۳ آبادی دارای آب لوله کشی بصورت شیر برداشت مشترک می‌باشد و بقیه آبادی‌ها از این نعمت نیز محروم می‌باشند و هیچکدام از منازل مستقر در آبادی‌های دارای آب لوله کشی بطور مستقل و دارای شیرآب نیستند. عشایر این منطقه نه تنها محروم از آب لوله کشی هستند که در خیلی مواقع آب برای شرب و بهداشت ندارند و مجبورند مسافت زیادی برای تامین آب طی نمایند. در حالی که دارا بودن آب لوله کشی سالم از امکانات اولیه زندگی امروزه جوامع انسانی بشمار می‌آید و فقدان آن نشانه محرومیت و پایین بودن شاخص‌های زندگی خانوارهای طایفه عشایر عرب طاهری می‌باشد. همانطور که از نتایج جدول ۳ مشهود است، گزینه‌های تعیین مکان‌های یکجانشینی و

یازدهمین همایش ملی علوم و مهندسی آبخیزداری ایران

توسعه مشارکتی در مدیریت حوزه‌های آبخیز

11

th
National Conference on Watershed Management Sciences
and Engineering of Iran
Participatory Development in Watershed Management

۱۳ فروردین لغایت ۲۲ دی‌ماه ۱۳۹۵
April 19-21, 2016

تامین آب بیشترین امتیاز را در زیر معیار فرصت‌ها به خود اختصاص داده است و این اهمیت بالای تمایل به یکجانشینی را در عشایر منطقه نشان می‌دهد که می‌تواند یک فرصت برای سازمان‌های مربوطه برای این امر باشد و این امر به دلیل است که یکجانشینی باعث تسهیل در ارائه امکانات و خدمات در همه زمینه‌ها می‌گردد و گزینه کمبود آب نیز با تعیین مکان‌های مناسب برای اسکان عشایر می‌تواند حل شود و یا هزینه کمتری داشته باشد. دیگر امکانات نیز به همین طریق می‌تواند حل شود. بر اساس اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌های ۱۹ آبادی واقع در محدوده عشایر طایفه طاهری تمامی ۱۹ آبادی فوق از داشتن جاده آسفالتی و مناسب محروم هستند و تمام راههای ارتباطی بین آبادی‌ها و راههای دسترسی به مرکز دهستان خاکی می‌باشد. البته در سال‌های اخیر اقدام به احداث جاده با زیر سازی مناسب بین عشق اباد تا چاه مسافر شده که این کار ناتمام مانده است. براساس نتایج جدول ۴ بیشترین ضریب نهایی به گزینه‌های خشکسالی و افزایش بیکاری، تورم و فقر شدید در منطقه است که گزینه دوم تا حدودی ناشی از گزینه اول می‌باشد. براساس نتایج مطالعه انجام شده در منطقه مهمترین عامل فشارهای اقلیمی ناشی از خشکسالی‌های مداوم ۷-۹ ساله و گرمای شدید است که مزید بر علت شده و از قدرت کارایی تولید گونه گیاهی کاسته و کیفیت رشد و تولید را کاهش داده است که در این مدت فشار تاثیرات اقلیمی را مضاعف نموده است. همچنین بر اساس ضریب نهایی عوامل راهبرد حداقل - حداکثر بدست آمده، که نشان از زیاد بودن ضعف‌های موجود در منطقه است و با تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی صحیح و دقیق و با فرصت‌های موجود می‌توان این مشکلات را به حداقل رساند. با اجرای طرح ساماندهی و اسکان دائم عشایر عرب طاهری امکان ایجاد کارگاه‌های بهداشتی، آموزش، تولید انبوه و بازاریابی میسرتر است و زمینه تولید محصول، صنایع دستی بشکل انبوه و کارگاهی فراهم می‌شود. در حال حاضر به دلیل محدودیت‌ها و نارسائی‌هایی که وجود دارد از این فرصت‌ها خوب بهره‌برداری نمی‌شود.

مراجع

رحیمی، م.، صوفی، م.، احمدی، ح.، (۱۳۸۹)، ارزیابی اقدامات آبخیزداری با استفاده از برنامه WOCAT در حوزه آبخیز دژکرد استان فارس، ششمین همایش ملی علوم و مهندسی آبخیزداری و چهارمین همایش ملی فرسایش و رسوب، ۸ ص.

فال سلیمان، م.، صادقی، ح. ا.، (۱۳۹۲)، تحلیل توانمندی‌های بخش کشاورزی استان خراسان جنوبی در راستای توسعه پایدار با استفاده از مدل SWOT، جغرافیا و توسعه، شماره ۳۰ بهار، ۱۸ ص.

رحمانی، ب.، شمس، م.، حاتمی فر، س.، (۱۳۸۹)، امکان‌سنجی توسعه گردشگری در شهر ملایر با استفاده از مدل SWOT، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال اول، شماره ۳، ۱۳ ص.

مولائی هاشجین، ن.، زاهدی دافچاهی، ک.، (۱۳۸۹)، برنامه‌ریزی توسعه یکپارچه روستایی با بهره‌گیری از مدل تحلیلی SWOT در بخش خمام شهرستان رشت، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، شماره اول، ۲۲ ص.

مهندسین مشاور ره‌پویان سبز ایستاتیس (۱۳۹۲)، مطالعات امکان‌سنجی توسعه نظام بهره‌برداری عشایرگود طاهری، ۱۵۶ ص.

جوادی، م.، (۱۳۸۹)، بررسی اثر عوامل موثر در افزایش شدت بیابانزایی و ارائه مدل منطقه‌ای در استان کرمان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده منابع طبیعی تهران، دانشگاه تهران.

Sadoddin, A., (2006), Bayesian Network Models for Integrated-Scale Management of Salinity. PhD Thesis, Australian National University, 264p.

Ogwang, T., (1994), The choice of principle vancibles for computing the human d evelopment index, World development, Vol.22.